

דברי חכמים כדרבונות

תשובה מבעל חות דעת ונתיבות המשפט זצ"ל
בעניני הגאולה העתידה בבי"א וישוב ארץ ישראל
ילקוט "אום אני חומה" ה' ויחי, י"ב טבת תשי"ב

משפט ואהבת חסד והצנע לכת וזולת זאת לבי נוקף ונפשי מלא רטט ורעד כי אם ישמעו הגוים והקלים בישראל שאנחנו מקריבים קרבנות ימלאו שחוק פיהם ונהיה ח"ו ללעג ולקלס וה' יודע כמה צרות וקלקולים יצמחו מזה.

ובשביל שמתירא אני שכיון שנכנסו ללבו דברים זרים אלה קשה יהיה לו לסלקם באתי בזה לאסור עליו להפיץ דעותיו חוצה וממש לא ידעתי איך מלאו לבו לבקש הסכמתי. אבל אם בענוותנותו שאל בדעתי. אני אומר לו כלך מדרך זה כי הוא נותן מכשול לפריצי הדור ח"ו ומצאתי כמה דברים באים מכח סברות הנפסדות הגם שבתמימות לבו כתבם.

בקוצר דעתנו נעדר מאתנו ליישר מאמרי הש"ס בענין הגאולה והדעות אינן שוות ופשוט הדבר שעלינו לחכות עד שיבוא אליהו לעשות חלק ועד אז עלינו לשמור ולעשות דברים שיש להם עקרי הדת והאמונה ולמה לו ולצרה הזאת שיאמרו גם הצב"י הזה קופץ בראש.

ועתה אדבר בענין החיוב לדור בזה"ז בא"י ואודיע לו בזה שלא ישרו בעיני הפלפולים והדיוקים כי אין להם שחר והוא דורש מזולתו מה שלא יעשה בעצמו והרי זה כטובל ואחז וכו'. כושתי וגם נכלמתי לשמוע בשם מהרי"ט כי דברי ר"ח בתוס' כתובות ק"י ד"ה הוא איזה תלמיד טועה כתבם ואני בחלישת זכרוני לא ידעתי באיזה תשובה כתב מהרי"ט דבר זר זה. חי נפשי שאיזה תלמיד טועה המגשש בצהרים חשך כתב הדברים בשם מהרי"ט ולא תעלה לתלמיד רשע זה תעלה וארוכה. ואם אתה אומר כן אז ח"ו כל ההלכות הפסוקות ע"פ דעת ר"ח יתהפכו ח"ו. חלילה לסתור ולעקור פסקים קבועים כי א"כ אין לדבר סוף ואם ח"ו נפתח פתח כזה הרי ניתן יד לכל הרוצה להחזיק דעתו לילך שוכב בדרך לבו לומר על דברי הקדמונים שתלמיד טועה כתבם. וכל שיש לו שיקול הדעת אמת יודה כי דבריו של ר"ח על אדני השכל הישר הטבעו. אמנם מצינו בתשו' מהרי"ט ח"ב ס' כ"ח בשם הגהות מרדכי שכתב הר"ח בתשובה דהני מילי בימיהם שהיה

ב"ה ג' וארא שנת ק"ץ פק"ק סטרי יע"א

לידידי הרב המופלג בתורה ויראה החריף והשנון מוה"ר צבי הירש נ"י קאלישער.

מכתבו עם הניירות הגיעו בימים שעלינו לבקש רחמים מבעל הרחמים שישוב ירחמינו וטרדות דמתא רבו ולא היה הזמן פנוי אפילו לקריאה אח"כ נצרכת לישוב הדעת מה להושיבו.

והנה שמחתי משלומי הטוב ובריאתו ומכתבו באהבה וידידות וכמים פנים אל פנים ואני זוכר את עמלו בתורה וחידושו הנפלאים.

ועתה באהבתי אליו אודיעהו שאני בדאגה על פלפוליו בענין היתר קרבנות בזה"ז והרחיק נדוד בחריפות ובקיאות וראיתי איך פרש מצודה להמלט מדחוקים ולא זה הדרך הישר ובמח"כ יש בדבריו הרבה דברים חסר מלח ותבלין ומשוללים הבנה ולא ניתנו להאמר וחלילה לבנות עליהם יסוד היתר להקריב קרבנות לפני ביאת המשיח בן דוד בבימ"א כמ"ת יודע שמעולם לא הלכתי בגדולות ואני מבקש גם אותו שישמור את פיו ולשונו וקסת הסופר שלו בענינים אלה ויתרבה חילו בחידושי תורה אשר ידו רב לו בהם כמו שהכרתיו ומאד מאד נצטערתי על מה שכתב שבקרבנות נרצה פני ה' שיקרב את גאולתנו.

חלילה להעלות דברים כאלה על הדעת כי רחוקים ממרכז האמת וחלילה לנו חלושי השכל לעשות מעשה כמו שהוא אומר לעשות ולפרוץ גדרן של ראשונים והלואי שנזכה לשמור מה שמוטל עלינו מפי הפוסקים והם שמרו את נפשותם מפעולות והשתדלות בעניני הגאולה וקבוצת הגליות ומה זאת עשה לנו אלקים שירא וחרד לדבר ה' כמותו בא לגלות רזי עולם בענין הגאולה בפרט שכל עין בודק יראה שדבריו סותרים זא"ז ומשתנים זה לזה ואנחנו נזהרנו לעולם תהא מן הרואין ולא מן הנראין ולא מדרשות ומסקנות יבוא הטוב לישראל.

תמיהני שהתעקש לבטל תקנת חז"ל ונשלמה פרים שפתינו וה' דורש כי אם עשות

שלום אבל עכשיו שהדרכים משובשים אינו יכול לכוּפה עיי"ש. ומהרי"ט מדליה הוסיף וז"ל: הרי שתשובת הר"ח כהן ז"ל לא באה אלא מטעם סכנת דרכים ומ"ש בתוס' דאין מצוה לדור בא"י הגהת תלמיד היה עיי"ש.

ואני בעניוּתי כתבתי בשולי מהרי"ט אריכות שלהמרדכי סגי היה הטעם הראשון. מהרי"ט עצמו כותב בתשובותיו שהראשונים עשו גדרים תקנות והסכמות כפי הדור והזמן ושמנהג אבותינו תורה היא ויש לשער כי דעתו של ר"ח היתה כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולים ליזהר בהם ולעמוד עליהם בשביל שנפשותינו לא נזככו ולא נתלבנו מעוונות ופגמים כפי שכתב גם רבנו בעל ת"ה בפסקיו ס' פ"ח שיש שם בני ברית רשעים גמורים המבלבלים שומרי תורה וא"י מקודשת רק בשמירת המצות.

ועתה נאמר שמהרי"ט שכתב שהגהת תלמיד בתוס' בשם הר"ח חשב שתלמיד זה אחד מהגדולים ומבעלי התוס'. עכ"פ לא כתב תלמיד טועה וכמה קולמסין נשברו ע"י התלמיד הרשע שזייף הדברים בשם מהרי"ט. ואני מצאתי בחידושי מהרי"ט על כתובות כותב וז"ל: ולית דחש להא דר"ח ומשמע שאינו מפוקפק כלל כי הר"ח כתב הדברים אלא שהוא חולק עליהם.

ומה שמהרי"ט כותב ובתוס' הרא"ש ליתיה אין נ"מ דהנה מצינו להרא"ש בתשובותיו כלל י"ב מי שנדר ללכת לא"י יש לאותו נדר התרה כמו לשאר נדרים ומהרי"ט ח"ב ס' ק' מביא שהרא"ש בתשובותיו כתב על אותם החכמים שנשבעו ללכת לא"י ועבר אחד מהם עיי"ש. ועתה אם נאמר שהעליה לא"י בזה"ז מצוה חיובית למה לנו נדר ושבועות לעלות הלא מושבעים ועומדים מהר סיני וירשתם וישבתם ואיך מהני התרה על שבועה לקיים המצוה ובעיני יפלא שהרא"ש לא כתב ששמועה זו בשם ר"ח אינה אלא הגהת תלמיד והפלא שבפסקי תוספות איתא בפירוש כתב ר"ח דאין מצוה עכשיו לדור בא"י. ועיין תוס' כתובות קי"א ד"ה בבליה יובאו ושמה יהי' אע"ג דהאי קרא בגלות ראשון כתיב י"ל דבגלות שני נמי קפיד קרא והגאון ר"י פינטו בפירושו לע"י כותב לזה ומשמע איסור להעלות מכל הארצות לא"י עד שתחפץ אהבת הקב"ה לגאול את ישראל.

וראיתי בכתבים מזקני הח"צ ז"ל שמה שאמרו כל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלו"ה

וכל הדר בחו"ל כאילו עובד ע"ז שאעפ"כ אין לעלות כעין קבוץ גליות עד שידרוס רגליו של משיח וחלילה למהר הקץ בטרם שיחיש הבורא גאולתנו ורז"ל אמרו זאת על ימיהם ולא לדורות כי אם לא כן חלילה כל גדולי ישראל לאחר חורבן בית שני בכלל שאין לו אלו"ה ועובדי ע"ז חלילה הנח להם לישראל אם הם אינם נביאים בני נביאים הם וצר לי המקום לכתוב יותר בזה.

ובדרך פשוט אנו מקובלים שבזה"ז חוב לעלות ליכא ורק יחידי סגולה רשאים לעלות ברשות חכמים ואנו אומרים אשרי לאיש שיזכה לעלות במחשבה לקיים והתקדשתם והייתם קדושים ולא כל אדם זוכה לכך כי לא גלו ישראל מעל אדמתם אלא בשביל שלא קיימו מצות הנהוגות ומה שאמרו כל הדר בא"י שרוי בלא עון מוכח שעל הדר בא"י לשמור מאד מעון.

והנה כמ"ת מאריך בדברי הרמב"ן שאומר שאפילו בזמן הגלות מחויב כאו"א מישראל לדור בא"י והיו עליו לרשום דרך אגב דבריו הקדושים שמובאים בשל"ה בדברו מקדושת הארץ שכל הבאים לא"י ואין שמים על לבביהם בהיכל המלך ומורדים ופושעים עליהם הכתוב אומר ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה וכתוב כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי ולא יעלה על לבם שאחרי מותם ישארו בארץ ישראל אלא במותם יגרשו חוצה ככלבים עכ"ל.

ויתבונן לכל דברי הרמב"ן ויתפחד לבבו לעסוק בדברים אלו ואם ישית לבו גם לדברי השל"ה שם יראה שאם סכנת דרכים אין האידנא כבימי בעלי התוס', סכנת נפשות כדברי ר"ח איכא ונפלאים דברי מהרש"א נדרים כ"ב שהיצה"ר שולט בחו"ל יותר מבא"י אבל בכואו לא"י אם יעשה עוד רעות ראוי לעונש יותר אחר שאין היצה"ר שולט בו כ"כ בא"י והא מהאי טעמא אנשי מעשה וצדיקים באמת וכלב שלם ביראת ה' זעים וחרדים מלעלות פן לא אכשיר דרא ולא יזהרו לקיים המצות ויבואו עונשיו וסומכים על גדולי התורה שעלינו להיות בגלותא עד כי ה' ירחם את עמו רחמים גדולים וישלח הגו"צ בבטחוננו שאז יוכל ישראל למצוא בארצו המנוחה האמתית והוא הוא הדרך אשר ישכון בו אור הקבלה המסורה בידינו ומי שאומר אחרת מתחייב בנפשו ועתיד ליתן את הדין.

ויראה נא דברי הרמב"ן לשה"ש השבעתי אתכם שלא יהיו מעוררים האהבה עד שיגיע עת

הרצון וגם דברי השל"ה כלל צ"ד וזלה"ק עתה באתי להיות כמזכיר שאם תזכו כמוני לבוא לאה"ק לדור שתהיו מאד מדקדקים לבלתי תחטאו ח"ו כי יאמר הקב"ה למה באת לטמא את ארצי. וכל הנוסע לאה"ק נוסע בשביל לקדש את עצמו עכ"ל. והשל"ה מביא שם דברים בוערים כאש מבעל החרדים ומבעל ת"ה.

וקשה לי לומר לכמ"ת כל אשר בלבי על דבריו ומסקנותיו. ולפי ענ"ד תנחומין ימצאו כל אלה שאינם זוכים לעלות בדברי השל"ה שם וז"ל מי שלא זכה לקבוע דירתו באדמת קודש או הוא אנוס יש לו תקנה מדוגמת מקום קדוש להיות לו מקום ד' אמות של הלכה להתבודד עם אלקיו. ואנחנו בהכרח ובע"כ מתנהגים ע"פ הרמב"ם שלא מנה העליה בזה"ז למ"ע. רק מי שעלה לא יצא ואם באנו לחוש לדברי הרמב"ן בזה תמיה גדולה שמהרי"ט שנולד בצפת עזב את הארץ והרביץ תורה בק"ק קושטנדינה ושם גם מ"כ ובודאי עשה זאת בהסכמת חבריו ורבותיו ועכ"פ יש להניח שכתב כמה דברים לצורך השעה ולא לדורות.

ואחר כל הדברים אני מוצא דברי מהרש"א נפלאים דרשות לכל אחד מישראל לעלות לא"י אלא שלא יעלו ביחד ביד חזקה ולבנות להם חומות ירושלים ומכל אשר כתב כמ"ת יש לראות שכל חפצו ומגמתו שיעלה המון רב מישראל ויתרבה עשיית מקנה וקנין ולבנות חומות ומזבח. המקום ישמרנו ממחשבות זרות כאלה ואם יעלה המון רב ממילא לא תהי' נטירותא יתירתא להתנהג בקדושה ולשמור מצות ולזה חש גם בעל ת"ה ז"ל. ובאחר הימים יקומו פריצים וביד חזקה יבנו חומות ירושלים ומזבחות.

ואני אומר שגם היחיד העולה יקבל על עצמו שבבואו אל הקודש פנימה יהיה שלם ותמים ביראת ה'. וחסידי קדמונינו בכל דור ודור אמרו שמחויבים אנחנו לחכות לאותו היום שכתוב בו התנערי מעפר קומי ויאמין לי שהרבה דנתי עם עצמי אם להשיב ומה להשיב ועתה כשאני משיב אשנה ואשלוש בקשתי שישקול היטב בדעתו קודם שיצא חוצה עם דעותיו. בשרי נעשה חדודין חדודין ואש תוקד בקרבי שעשה ענין הגאולה לדבר זול וכתב שגו"צ יופיע בדרך הטבע. עדיין

לא נטהרו מחלאת בעלי הכת הארורה ושוב סכנה לירידה ח"ו וחשבתי בלבי כי צריך תשובה וכפרה על דעותיו. ובהכרח אני אומר כי נפשי בחלה בהוכחות וראיות מדברי הנביאים בידעי איך אנשים רעים וחטאים עקבו ועמקו פסוקים והפכו דברי אלקים חיים לרעה ויזכור נא כמה אלפים מאחינו טבעו ברגליהם וראשיהם בבוץ ע"י ש"צ ואנשיו שבלבלו המוחות ודרשו דופי ולכדו בחרמם גם הרבה גדולי תורה בראיות מש"ס וזוה"ק שע"י הכת תצמח קרן ישועה.

וביותר נצטערתי מה שכתב שבלעם ברשעתו אמר ובגוים לא יתחשב ושעזרא ונחמיה לא חשו להשבועות כמבואר בכתובות קי"א. ושגה ברואה כפלים כי בלעם כמפי הגבורה אמר והשבועות שהשביע הקב"ה הן מאחר חורבן בית שני והמרידות. ומה שמזכירני בדברי דו"ק מאיר עיני חכמים בתורתו גאון יעקב ז"ל הנה מדבריו הקדושים יש לראות איך לבו הומה ונרגש באהבה וגעגועים לא"י ובכל זאת נשאר על מקומו ואדע נאמנה מפי מו"ר ר' משולם ז"ל שאחרי גזירת ת"ח גאונים וקדושים השתוקקו לעלות לא"י ולהתישב בה כי לא מצאו מנוח בארצות הגולה ולבסוף נרתעו מלעלות כי לא היתה כוונתם שלמה לשם מצוה ורבותינו בטלו מהאי טעמא מצות יבום. ותסמר שערות ראשי לכתוב לו מה ששמעתי ומה שמצאתי בספרים בענין זה.

ובחתימי יאמין לי שעניני ולבי כל הימים לארץ אבותינו אלא שיודע אני שעיקר ויסוד גדול לצפות ולקוות לחסדי ה' ואם יהי' ברצונו ית' לקבץ נדחי ישראל ולבנות הריסות ירושלים אין אנו צריכים לקרבנות ולדרשות ולפלפולים. חלילה לנו להשיא דעתנו מאזהרת רבותינו בכתובות אם לאו אני מתיר את בשרכם. וכתבתי לו כל זאת בידעי את טוהר לבו ושכוונתו לשמים וה' ברחמיו ידיננו לכף זכות.

כה דברי ידידו באמת ובתמים ומיחל לחסדי ה' שיסיר המסך המבדיל ונזכה לגאולה שלמה אכ"ר.

הק' יעקב מליסא לארבעבלים האבד"ק הנ"ל.